

КОНФЛІКТОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ЇЇ ФОРМУВАННЯ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Пухно С. В.

ВСТУП

На сьогодні актуальною проблемою підготовки майбутнього вчителя в закладах вищої освіти України є формування складових конфліктологічної культури майбутнього фахівця педагогічної діяльності. Соціально-економічні, культурні, морально-етичні зміни, що відбуваються в наш час, призводять до підвищення напруженості, протистоянь, суперечок, загострень в процесі взаємодії на всіх рівнях структури суспільства. Відповідно, питання формування загальної і, зокрема, – конфліктологічної культури здобувачів вищої освіти – майбутніх фахівців, – серед пріоритетних в полі зору дослідників проблем вищої школи. Особливого значення набуває визначене під час підготовки майбутніх вчителів, оскільки вони відповідають за навчання і виховання підростаючого покоління.

Дослідники проблеми формування конфліктологічної культури зазначають про необхідність створення інформаційного середовища в закладі вищої освіти, що забезпечує взаємозв'язок загальних і фахових дисциплін під час навчальної і позанавчальної діяльності студентів. Процес формування компонентів конфліктологічної культури здобувачів вищої освіти залежить від рівня усвідомленості і якості оволодіння ними професійними і загальними компетентностями. Серед визначених – компонент конфліктологічної культури – конфліктологічна компетентність майбутнього фахівця. Згідно досліджень М. О. Голубевої, І. В. Жарук, випускники закладів вищої освіти повинні володіти знаннями сучасної конфліктології і на цій основі – уміннями раціональної поведінки в конфліктних ситуаціях, використання прийомів медіації під час конфлікту в професійному середовищі¹. Вказане взаємопов'язане з впровадженням в освітній процес

---

¹ Голубева М. О., Жарук І. В. Психолого-педагогічний зміст термінів «конфліктна компетентність» та «конфліктологічна компетентність». *Науковий простір: актуальні питання, досягнення та інновації* : матеріали III Міжнародної наукової конференції, м. Хмельницький, 13 травня, 2022 р. / Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця : Європейська наукова платформа, 2022. С. 449-450.

представниками професорсько-викладацького складу методів інноваційних педагогічних технологій, організація закладом вищої освіти наукових і просвітницьких заходів, позанавчальної роботи студентів з метою усвідомленого практико-орієнтованого відношення майбутніх педагогів до системи знань, вмінь і навичок, здобутих у процесі навчання². Водночас, залишаються актуальними питання побудови і впровадження в освітній процес закладу вищої освіти певної системи технологій формування складових конфліктологічної культури студентів, зокрема, – інтерактивних, інформаційно-комунікативних, технологій контекстного навчання. Під такою системою дослідники розуміють психолого-педагогічну систему як цілеспрямовану, організовану, змістовну і методично розроблену, впроваджену в освітній процес, що забезпечує формування, передусім, комунікативної і конфліктологічної компетентностей майбутніх фахівців професійної, зокрема, – педагогічної діяльності³.

1. Виникнення передумов проблеми та формулювання проблеми

На сьогодні у полі наукових дискусій щодо інновацізації системи освіти ЗВО – проблеми впровадження інноваційних педагогічних технологій, зокрема, – питання якості освіти в зв'язку з впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій⁴. В зв'язку з військовими діями на території України, впровадження дистанційної форми навчання студентів здійснюється завдяки створенню на базі закладу вищої освіти платформи дистанційної освіти, організації віртуальної взаємодії учасників освітнього процесу. Така форма навчання дозволяє реалізовувати навчальний план за допомогою самостійного вивчення матеріалів, розташованих на спеціалізованих інтернет-ресурсах, віртуального спілкування з викладачем за допомогою електронної пошти, відеоконференцій, діалогів в онлайн-режимі, тощо. Переваги дистанційного навчання в тому, що студенти можуть самостійно

---

² Гречановська О. В. Обґрунтування педагогічних умов у процесі формування конфліктологічної культури в майбутніх фахівців технічних спеціальностей. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Збірник наукових праць. Випуск 53. Київ – Вінниця 2019. С. 157. DOI: 10.31652/2412-1142-2019-53-155-162.

³ Браніцька Т. Р. Реалізація технології формування конфліктологічної культури майбутніх фахівців соціономічних професій. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, V (53), Issue: 114, 2017. С. 69–70.

⁴ Патлайчук О., Канарова О., Брюховецька І. Сучасні освітні практики ЗВО: особливості використання інноваційних технологій навчання. *Вісник науки та освіти*. № 8(14). 2023. С. 724 – 725. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-8\(14\)-724-737](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-8(14)-724-737)

коректувати навантаження, формувати вміння самоорганізації, мати вільний доступ до освітніх ресурсів і можливості додаткової самоосвіти. Формування компетентностей здобувачів вищої освіти – майбутніх фахівців під час дистанційного навчання – предмет досліджень О. А. Бакаленко, А. В. Бугріна, О. Лаврентьєвої, Г. Корінної, Н. В. Москалюк, Ю. О. Москаль, П. Ноздрової, Ю. Опанасюк, І. Проценко, О. М. Лутаєнко, О. Сергійчук, Т. Собченко, І. В. Цісарук, В. Ю. Цісарук, С. Філь, П. Якименко, С. Якименко та багатьох інших. На сьогодні – особлива увага дослідників пов'язана з питаннями формування конфліктологічної компетентності майбутніх педагогів як складової їх конфліктологічної культури в умовах дистанційного навчання. Особливе місце в колі дослідницьких питань – побудова і впровадження системи психолого-педагогічних технологій формування складових конфліктологічної культури здобувачів вищої освіти. Згідно досліджень А. В. Бугріна, дистанційна освіта – важливий механізм інтелектуалізації та інформатизації суспільства, оскільки завдяки цій формі освіти відбувається подолання територіального фактору у доступі до вищої освіти. Також, інноваційному розвитку освіти сприяє вагомий інформаційний ресурс, впроваджений за допомогою сучасних технологій⁵.

Питанням формування конфліктологічної культури майбутніх фахівців присвячені дослідження Т. Р. Браніцької, С. П. Гіренко, М. О. Голубевої, О. В. Гречановської, І. В. Жарук, О. С. Жук, М. О. Коростеліна, М. А. Трухан та багатьох інших. Мета статті – аналіз технологій формування компонентів конфліктологічної культури студентів – майбутніх педагогів під час навчання в закладі вищої освіти. Для реалізації мети використано методи: комплексного аналізу, теоретичний аналіз джерел, систематизації даних.

2. Аналіз педагогічних технологій формування конфліктологічної культури майбутнього вчителя в системі вищої освіти

Розвиток компонентів конфліктологічної культури фахівця – тривалий динамічний процес. Згідно досліджень Т. Р. Браніцької, конфліктологічна культура фахівця полягає в багатогранності особистісних характеристик, в основі яких – гуманістичні цінності, складові комунікативної культури, конфліктологічна грамотність, мотивація, компетентність в питаннях управління конфліктом,

---

⁵ Бугрін А. В. Дистанційна освіта в Україні в умовах євроінтеграції: реалії та перспективи. *Сучасні тенденції розвитку науки й освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів* : збірник тез доповідей за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції, 14–15 травня 2020 р., Мукачєво / Ред. кол. : Т. Д. Щербан (гол. ред.) та ін. Мукачєво : Вид-во МДУ, 2020. С. 37.

конструктивна конфліктологічна позиція. Вказане – особистісний потенціал фахівця, що збагачується професійним досвідом.

Конфліктологічна грамотність і можливість реалізації на практиці конфліктологічних знань (конфліктологічна компетентність) – є компонентами конфліктологічної культури фахівця. В свою чергу, змістовими конфліктологічної компетентності є перцептивна, комунікативна, міжособистісна і управлінська компетентності. Здатність до діагностики конфлікту і прогнозування наслідків – конфліктологічна готовність, що забезпечує регулятивну функцію під час конфліктної взаємодії. Показники готовності – ефективний вибір певної стратегії поведінки в конфлікті, самоконтроль емоцій, конструктивна взаємодія. Конфліктологічна культура сприяє вирішенню значущих проблем професійної діяльності. Дослідники розглядають конфліктологічну культуру результатом індивідуального розвитку (особливості індивідуально-психологічних особливостей; емоційно-вольової, пізнавальної, мотиваційної і комунікативної сфери; здібностей, динаміка їх прояву в життєвих ситуаціях). Значиму роль в процесі формування конфліктологічної культури фахівця відіграють заклади дошкільної освіти, загальної середньої, професійно-технічної і вищої освіти, найближче коло спілкування, референти групи. Таким чином, на початку професійної освіти кожна людина – носій сформованих особистісних утворень.

Серед психологічних чинників, що впливають на процеси формування конфліктологічної культури особистості у закладах вищої освіти: індивідуально-психологічні характеристики; показники стресостійкості; спрямованість особистості; самоаналіз стратегій поведінки в конфліктах; конфліктологічна компетентність.

Соціально-психологічні чинники формування компонентів конфліктологічної культури студентів закладів вищої освіти:

- особливості організації освітнього процесу, зокрема, – включення психологічних і педагогічних дисциплін як освітніх компонентів до змісту освітньо-професійних програм підготовки майбутніх вчителів;

- побудова освітнього процесу на основі симбіозу різних педагогічних технологій, впровадження в умовах дистанційного навчання інноваційних педагогічних технологій (інтерактивних, інформаційно-комунікативних, технологій контекстного навчання);

- розробка і впровадження психолого-педагогічної системи технології формування складових конфліктологічної культури студентів;

- впровадження інтерактивних методів навчання; системи тренінгів; методів проблемного навчання; проєктів;

- організація самостійної роботи студентів закладів вищої освіти, організація і проведення із залученням здобувачів вищої освіти всіх курсів у різномірних наукових конференціях, семінарах, тощо;
- підвищення рівня конфліктологічної компетентності представників професорсько-викладацького складу закладу вищої освіти, адміністрації, кураторів академічних груп;
- організація роботи фахівців Психологічної служби закладу вищої освіти – проведення лекцій на конфліктологічну тематику, психологічної діагностики, комунікативних і конфліктологічних тренінгів, тренінгів самопізнання, емоційного інтелекту не лише для здобувачів вищої освіти, а й для всіх учасників освітнього процесу;
- особливості проходження адаптації до навчання здобувачів вищої освіти та, в подальшому, – соціально-психологічна адаптація в професійних групах; психологічний клімат академічної групи закладу вищої освіти; специфіка взаємодії студентів закладів вищої освіти з адміністрацією, представниками професорсько-викладацького складу; включеність молодих людей у взаємодію різних офіційних груп.

Відповідно, на процес формування компонентів конфліктологічної культури майбутніх фахівців впливає система педагогічних технологій освітнього процесу закладу вищої освіти. Під педагогічною технологією розуміється системний метод організації діяльності суб'єктів освітнього процесу щодо проектування, організації, коригування в цілому освітнього процесу з метою досягнення ефективного результату – формування загальних і професійних компетентностей.

В умовах дистанційної форми навчання активно застосовуються інтерактивні, інформаційно-комунікативні технології. Вказане потребує комп'ютерної грамотності учасників освітнього процесу, оснащення необхідним обладнанням аудиторій, постійний доступ до мережі Інтернет. Дистанційна форма навчання побудована на реалізації навчального плану освітньо-професійної програми здобувача вищої освіти у форматі віртуальній взаємодії з учасниками освітнього процесу за допомогою відеоконференцій, переважно, шляхом самостійного опрацювання матеріалів, розміщених на інтернет-ресурсах, взаємодія за допомогою електронної пошти, інтернет-застосунків.

Інтерактивний освітній процес передбачає включеність всієї академічної студентської групи в процес пізнання, організація викладачем групової взаємодії, в процесі якої студенти включаються в спільну діяльність, де відбувається презентація опрацьованого навчального матеріалу, обмін ідеями, розмірковуваннями, думками, варіантами розв'язання проблемних питань. Визначене передбачає як індивідуальну, так і групову роботу, підтримку зворотнього зв'язку, що сприяє відкритому діалогу, активності спілкуванням студентів. Під час

інтерактивних занять відбувається здійснення аргументованого оцінювання і контроль навчальної діяльності учасників, результат – усвідомлене оволодіння знаннями, їх генерація, можливості трансформації і застосування у практичній діяльності. Серед інтерактивних форм навчання – проблемні лекції, бінарні лекції, лекції-дискусії, лекції-діалоги. Всі визначені види лекцій проводяться в дистанційному форматі з мультимедійними візуальними презентаціями навчального матеріалу. Серед різновидів семінарських занять, найбільш ефективними під час дистанційного навчання – семінари-дискусії і семінари-конференції, що орієнтовані на реалізацію творчого потенціалу здобувачів вищої освіти. Поширені форми інтерактивного навчання: соціально-психологічні тренінги; заняття у формі гри; майстер-класи; кейс-студії, робота яких пов'язана з аналізом конкретних проблемних ситуацій; дебати; диспути; «круглий стіл»; «мозковий штурм»; інформаційні лекції з залученням фахівців певної галузі; екскурсії з відвідуванням значущих місць за тематикою занять; проекти і ін.

Особливою ефективністю під час формування компонентів конфліктологічної культури майбутніх вчителів характеризуються, так звані, кейс-технології, що полягають в дослідницькому аналітичному пошуку навчально-методичного матеріалу. Особливість технології – використання складних професійно-орієнтованих ситуацій (відповідно нашого дослідження – конфліктних ситуацій) для групового аналізу, пошуку шляхів вирішення, розв'язання проблеми, обговорення варіантів рішення. Впровадження кейс-методу сприяє активізації пізнавального професійного інтересу до проблемних питань навчальних дисциплін, розвитку дослідницьких, і творчих навичок у прийнятті рішень. Дослідники вважають кейс-метод одним із затребуваних у професійному навчанні, оскільки метод сприяє активізації теоретичних знань, практичного досвіду, здатність здобувачів освіти формулювати власні думки і аргументовано висловлювати пропозиції. Використання вказаного методу ефективно під час вивчення дисциплін, завдання яких характеризуються чисельністю варіантів.

Інтерактивне навчання потребує від здобувачів вищої освіти системного виконання завдань, що сприяють формування навичок і вмінь самостійної навчально-дослідницької роботи – пошук і аналіз джерел щодо теми дослідження, зокрема, – в мережі Інтернет; формулювання завдань самими студентами; аналіз матеріалів і розв'язання завдань викладача; організація і самостійне проведення досліджень; тренування навчальних і професійних вмінь і навичок; написання есе, розробка індивідуальних і групових проєктів; розробка і демонстрація групових і індивідуальних презентацій; оцінка навчальних досягнень колег-студентів, набуття навичок конструктивного висловлю-

вання і наступного аналізу критичних зауважень; виконання керівних функцій робочих груп; формування навичок «тайм-менеджменту»; оволодіння вміннями використання різних засобів комунікації під час обміну інформацією з іншими студентами; набуття навичок критичного ставлення до власної діяльності.

Визначена інтерактивна взаємодія учасників освітнього процесу сприяє розвитку мотивації щодо оволодіння новим досвідом, його осмислення і наступну рефлексію. Роль викладача – організація продуктивної групової міжособистісної комунікації, розвиток когнітивної сфери студентів, зокрема, – творчого мислення. Педагогічні засоби інтерактивної освітньої взаємодії – організація і підтримка співпраці, конструктивної взаємодії, доброзичливої, психологічно-комфортної атмосфери; діалог, побудований на умінні слухати, ставити питання і відповідати на питання, висловлювати і аргументувати власні ідеї, точку зору, їх відстоювати, дискутувати; вільний вибір засобів засвоєння матеріалу, що сприяє розвитку творчості; створення ситуації успіху; розвиток рефлексії, побудований на самоаналізі, об'єктивності оцінки досягнень в навчальній діяльності, особистісного розвитку.

Відповідно до зазначеного, на сьогодні актуальності набуває питання співвідношення методів інноваційних і традиційних педагогічних технологій в процесі формування конфліктологічної культури студентів закладів вищої освіти, зокрема, – майбутніх педагогів. Вважаємо, що впровадження методів інтерактивних технологій позначається на активізації засвоєння професійних знань, сприяють формування у студентів навичок конструктивної взаємодії, стратегії співпраці і компромісу під час конфліктної взаємодії, активізують критичне мислення, процеси самопізнання, прагнення до самовдосконалення.

Формування компонентів конфліктологічної культури студентів закладів вищої освіти може бути побудовано з використанням методів традиційних і інтерактивних педагогічних технологій. Згідно дослідження С. П. Гіренко⁶, раціонально впроваджувати методи традиційних педагогічних технологій під час формування у студентів теоретичних конфліктологічних знань (інформаційні лекції), формування практикорієнтованих навичок і вмінь (традиційні семінари-практикуми), апробація конфліктологічних знань в умовах виконання завдань професійної діяльності (навчальна і виробнича практика).

Традиційним для лекційного блоку відносяться завдання аналізу предмету, структури і принципів сучасної конфліктології; конфлікт як соціально-психологічний феномен; класифікація конфліктів, динаміка

---

⁶ Гіренко С. П. Педагогічні технології формування конфліктологічної культури курсантів у ВНЗ МВС України. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія.* Ялта : РВВ КГУ, 2010. Вип.28. Ч.1. С. 97.

розвитку конфлікту; структура конфлікту; методи аналізу, управління і профілактики конфліктів; методи розв'язання конфліктів; переговори в конфлікті; медіація; профілактика конфліктів в організаціях.

На практикоорієнтованих семінарах відбувається оволодіння практичними умінями прогнозувати розвиток конфлікту, оволодінні стратегіями поведінки під час конфліктної взаємодії, технологіями розв'язання конфліктів, формування вмінь і навичок ефективного спілкування в конфліктних ситуаціях взаємодії, тощо. Форми роботи – групові дискусії, навчальні вправи, дидактичні ігри, аналіз проблемних ситуацій. Важливим компонентом є проведення психодіагностичної роботи зі здобувачами вищої освіти: індивідуально-психологічних особливостей студентів, показників особистісної тривожності, агресії, агресивності і ворожості, емоційно-вольової сфери, стратегії поведінки в конфлікті, рівня конфліктності, показників комунікативної сфери.

Серед методів інформаційних технологій формування конфліктологічної культури майбутніх вчителів: тренінги, професійні ділові ігри, технологія організації дискусії в ході конфліктної взаємодії, складання «портфоліо». Мета полягає у формуванні практичної конфліктологічної компетентності майбутніх фахівців: відпрацювання механізмів взаємовпливу учасників конфлікту, оволодіння різними стратегіями поведінки в конфліктах, корекція особистісного конфліктологічного досвіду. Серед чинників ефективності роботи здобувачів вищої освіти – стійка позитивна мотивація; наявність системи знань, рефлексії особистісного досвіду конфліктної взаємодії; готовність до конфліктної взаємодії, до розв'язання деструктивних конфліктів; творчий підхід до завдань; толерантність у відношенні до вікових, індивідуально-психологічних і інших особливостей учасників конфліктної взаємодії; готовність до групової взаємодії, аргументації власних позицій; вміння формулювати обґрунтовані висновки; здійснення самоаналізу конфліктологічного досвіду. Оскільки складовою конфліктологічної культури є гуманістичні цінності особистості, то запропонована система технологій забезпечує формування відповідних якостей особистості.

На сьогодні особливою дослідницькою увагою користуються технології контекстного навчання, що передбачає моделювання ситуацій майбутньої професійної діяльності фахівця. Важливою складовою навчання постає предметне завдання майбутньої професійної діяльності яке є для студента проблемною ситуацією, яка характеризується невизначеністю, потребує ретельного аналізу, необхідністю самостійного виокремлення цілої низки умов для її вирішення, наявності сформованих знань і вмінь, певної системи підготовки, готовності до виконання необхідних дій. Це, таким чином, – модель певної проблемної ситуації професійної діяльності, яка містить мету, інструкції, терміни виконання,

засоби, очікуваний результат⁷. Контекстне навчання – складова академічної учбової діяльності (лекційні і семінарські заняття, виконання завдань самостійної роботи); квазіпрофесійної діяльності (організація і проведення ділових ігор, тренінгів, робота з проблемними ситуаціями); науково-дослідна і навчально-дослідницька професійна діяльність (будь-які форми науково-дослідної роботи, виконання завдань навчальної, виробничої практики). Синтез визначеного забезпечує якісну підготовку фахівця⁸. Відповідно до завдань формування конфліктологічної культури майбутніх вчителів в процесі організації і впровадження контекстного навчання в закладі вищої освіти, практичні заняття містять різні ситуативні проблемні задачі, зокрема, – конфліктні ситуації майбутньої професійної діяльності, наприклад, – в системі взаємодії з учнями, класом, колегами, представниками адміністрації, батьками здобувачів освіти. Аналізуються і опрацьовуються ефективні прийоми, методи, способи розв’язання конфліктів. Моделі професійних проблемних ситуацій, ділові ігри активізують мотивацію здобувачів вищої освіти в галузі конфліктології, оскільки стимулюють пізнавальний інтерес до індивідуально-психологічних особливостей людини, сприяють розвитку аналітичних вмінь щодо визначення причин виникнення конфлікту; прогностичних вмінь щодо визначення класифікації конфліктної взаємодії, структури конфлікту, аналізу динаміки конфлікту; сприяють розвитку вмінь і навичок ефективного спілкування і конструктивної взаємодії; опанування різними техніками розв’язання конфліктів, тощо.

Серед переваг групової взаємодії під час навчання на основі впровадження інноваційних технологій, – активність спілкування, формування навичок активного слухання, активізація аналітичної діяльності під час розв’язання проблемних завдань, аналіз і оцінка дій колег, взаємний обмін ідеями, розвиток рефлексії, формування вмінь групової взаємодії, навичок співробітництва, усвідомленого ставлення до цінності колективних зусиль під час розв’язання проблемних питань. Подібна робота сприяє розвитку творчих здібностей здобувачів вищої освіти, як важливого чинника розв’язання складних конфліктних ситуацій. Ігрові моделі різнорівневих конфліктних ситуацій і конфліктів сприяють розвитку творчого професійного мислення, вияву

---

⁷ Григоренко Т. Використання технології контекстного навчання у формуванні комунікативно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів. *Молодь і ринок*. № 5 (184). 2020. С. 69–70. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2020.223072>

⁸ Гіренко С. П. Педагогічні технології формування конфліктологічної культури курсантів у ВНЗ МВС України. *Проблеми сучасної педагогічної освіти*. Сер.: Педагогіка і психологія. Ялта : РВВ КГУ, 2010. Вип.28. Ч. 1. С. 97–98.

особистісних якостей, створюють в студентській академічній групі психологічно-сприятливий клімат, що сприяє взаєморозумінню учасників освітнього процесу.

Згідно результатів дослідження Т. Р. Браніцької⁹, ефективна психолого-педагогічна система технологій, серед завдань якої – формування конфліктологічної культури майбутніх фахівців, зокрема, – майбутніх педагогів, ґрунтується на положеннях особистісно-орієнтованого навчання, проблемному блочно-модульному навчанні, впровадженні інтерактивних, тренінгових технологій, технології контекстного навчання, «кейс-методу». Дослідниця пропонує будувати матеріал лекційного блоку з проблем сучасної конфліктології на основі інтегративного підходу щодо структури конфліктологічної культури. Серед різновидів проблемних лекцій, яким дослідниця віддає пріоритет, як найбільш ефективним, – лекції-бесіди, лекції-діалоги. Побудова таких лекцій характеризується ґрунтовним аналізом викладачем нових, не розроблених раніше і не презентованих питань теми, що стимулює прагнення поглиблення знань студентів, активізує їх дослідницьку діяльність, сприяє ефективності реалізації творчих можливостей слухачів щодо самостійної аналітичної діяльності в роботі над питаннями матеріалу вивчення. Дієвим прийомом організації роботи на практичних заняттях, з точки зору дослідниці, є представлення завдання у особистісно-значущому форматі, де за основу взяті практичні завдання, які не завжди мають однозначний варіант розв'язання, передбачають можливості різних варіантів вирішення визначених питань. В цьому контексті, згідно результатів досліджень Т. Р. Браніцької, на ефективність формування компонентів конфліктологічної культури здобувачів вищої освіти впливає творча активність під час розв'язання завдань змодельованих ситуацій професійного спрямування, які передбачають аналіз вихідних даних завдання, пошуку альтернативних способів вирішення, аналіз пропозицій вирішення, закріплення матеріалу, рефлексія власної інтелектуальної діяльності. Пріоритетними технологіями дослідниця вважає систему проблемних інтерактивних розвивальних технологій. Особливої популярності у студентів набули тренінгові технології, що передбачають проведення діагностичних процедур, рольових ігор, групових дискусій, аналіз проблемних ситуацій, «мозкового штурму». Вказане забезпечує визначення студентами індивідуально-психологічних особливостей, розвитку вмінь керувати власною поведінкою в конфліктних ситуаціях, формуванні особистісної стратегії поведінки в конфліктній взаємодії.

---

⁹ Браніцька Т. Р. Реалізація технології формування конфліктологічної культури майбутніх фахівців соціономічних професій. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, V (53), Issue: 114, 2017. С. 70.

ВИСНОВКИ

Проблеми, пов'язані з формуванням конфліктологічної культури здобувачів вищої освіти – майбутніх вчителів, мають багатоаспектний характер, залежить від рівня усвідомленості і оволодіння студентами професійних компетентностей. Майбутні вчителі повинні володіти знаннями і практичними вміннями сучасної конфліктології і медіаторства. Вказане забезпечується включенням в освітньо-професійні програми підготовки майбутніх вчителів в закладах вищої освіти навчальної дисципліни «Психологія», що містить такі розділи, як загальна, соціальна, вікова психологія, в якій розглядаються питання сучасної конфліктології. Робота студентів під час вивчення дисципліни, – на лекційних і практичних заняттях, виконанні дослідницьких завдань самостійної роботи, участі в роботі студентських наукових гуртків і проблемних груп, різнорівневих наукових конференціях, семінарах, присвячених актуальним проблемам професійної діяльності, забезпечує формування загальних і професійних компетентностей, зокрема, – конфліктологічної компетентності майбутніх педагогів. Ефективність визначеного забезпечується впровадженням в освітній процес закладів вищої освіти інноваційних педагогічних технологій – інтерактивних, зокрема, – тренінгових технологій, інформаційно-комунікативних технологій, технологій контекстного навчання. Дослідники зазначають необхідність створення і впровадження в освітній процес психолого-педагогічної системи компонентів визначених педагогічних технологій, що забезпечує формування комунікативної і конфліктологічної компетентностей майбутніх фахівців педагогічної діяльності.

АНОТАЦІЯ

Конфліктологічна культура майбутнього вчителя полягає в тих особистісних характеристиках, потенціалу фахівця, основою яких є гуманістичні цінності, комунікативна культура, конфліктологічна грамотність, конфліктологічна компетентність, конструктивна конфліктологічна позиція. Здатність до діагностики конфлікту і прогнозування наслідків – конфліктологічна готовність, забезпечує регулятивну функцію під час конфліктної взаємодії. Показники готовності – вибір ефективної стратегії поведінки в конфліктній взаємодії, самоконтроль емоцій, конструктивність. Формування визначених компонентів конфліктологічної культури майбутніх педагогів залежить від рівня усвідомленості і якості оволодіння професійними і загальними компетентностями. Соціально-психологічними чинниками формування компонентів конфліктологічної культури студентів закладів вищої освіти – майбутніх вчителів є побудова освітнього процесу на основі симбіозу різних педагогічних технологій,

впровадження в умовах дистанційного навчання інноваційних педагогічних технологій – інтерактивних, інформаційно-комунікативних, технологій контекстного навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Браніцька Т. Р. Реалізація технології формування конфліктологічної культури майбутніх фахівців соціономічних професій. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, V (53), Issue: 114, 2017. С. 69–72. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/548011> (Дата звернення 20.04.24)

2. Бурґін А. В. Дистанційна освіта в Україні в умовах євроінтеграції: реалії та перспективи. *Сучасні тенденції розвитку науки й освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів* : збірник тез доповідей за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції, 14-15 травня 2020 р., Мукачево / Ред. кол. : Т. Д. Щербан (гол. ред.) та ін. Мукачево : Вид-во МДУ, 2020. С. 37–39.

3. Гіренко С. П. Педагогічні технології формування конфліктологічної культури курсантів у ВНЗ МВС України. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія*. Ялта : РВВ КГУ, 2010. Вип. 28. Ч. 1. С. 96–98. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d3f00cfe-dab6-4244-91e7-4b6bfff567525/content> (Дата звернення 20.04.24).

4. Голубева М. О., Жарук І. В. Психолого-педагогічний зміст термінів «конфліктна компетентність» та «конфліктологічна компетентність». *Науковий простір: актуальні питання, досягнення та інновації* : матеріали III Міжнародної наукової конференції, м. Хмельницький, 13 травня, 2022 р. / Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця : Європейська наукова платформа, 2022. С. 449–454. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/25844d87-aa81-46afb99e-2a98e2c47c20> (Дата звернення 20.04.24).

5. Гречановська О. В. Обґрунтування педагогічних умов у процесі формування конфліктологічної культури в майбутніх фахівців технічних спеціальностей. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Збірник наукових праць. Випуск 53. Київ – Вінниця 2019. С. 155–162. DOI: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2019-53-155-162>

6. Григоренко Т. Використання технології контекстного навчання у формуванні комунікативно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів. *Молодь і ринок*. № 5 (184). 2020. С. 67–72. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2020.223072>

7. Патлайчук О., Канарова О., Брюховецька І. Сучасні освітні практики ЗВО: особливості використання інноваційних технологій навчання. *Вісник науки та освіти*. № 8(14). 2023. С. 724–737. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-8\(14\)-724-737](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-8(14)-724-737)

Information about the author:

Pukhno Svitlana Valeriivna,

Candidate of Psychological Sciences,

Associate Professor at the Department of Psychology Educational and
Scientific Institute of Pedagogy and Psychology

Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko
87, Romenska str., Sumy, 40000, Ukraine